

LES DUNES DE SERRA GELADA

Josep Vicent Boira i Maiques*

Un matí calorós de juliol del 1391, dos homes pujaven més de mil peus per a situar-se en un cim i guaitar la mar en cerca de corsaris nord-africans. Eren soldats, en el rònc sentit de la paraula del segle XIV. Els esperava poca ombra, uns glops d'aigua i molta paciència. Sis-cents anys després, altres persones guaitaren la mar –i la terra– des del mateix lloc, la serra Gelada, entre Altea i Benidorm. Aquests eren però, científics, geògrafs físics. Entre les moltes diferències d'uns i altres, una era les preguntes que es feien. Els primers potser pensaren a tornar sans i estalvis al seu poble. Els últims maldaven per entendre com s'havia format aquell penya-segat panxerut, amb una forma gens comuna. La serra Gelada, una formació rocosa litoral de 6 quilòmetres de llarg, ha atret, doncs, l'atenció de generacions de valencians des d'antuvi. Els primers dels quals tenim notícia observaren la seua posició estratègica per tal de vigilar aquelles aigües i hi destacaren soldats. Hui, l'atenció és una altra. La serra Gelada, a diferència, per exemple, del cap Martí, no és un penya-segat a l'ús, clàssic. El lector encuriós ho podrà comprovar. Des de dalt, la cara de la serra que dona a la mar s'infla en cons de material estranyament dipositats: enderroc del cim? Molt més que això: dunes fòssils. Grimpant per un penya-segat? Doncs sí. En confiança, jo tampoc no havia sentit mai parlar-ne. Tinc dues bones disculpes: d'aquestes formacions tan sols hom coneixen exemples a les Balears, Israel, Tunísia, i les valencianes solament han estat reconegudes com a tals des d'inicis dels anys noranta. La singularitat de l'indret és, doncs, destacable. Singularitat des de molts punts de vista: la serra Gelada és un exemple d'espadat entre badies, d'espai natural preservat entre el turisme sorollós i inevitable (?) d'Altea i Benidorm. Fins i tot és de les poques formacions amb dos noms, segons com es mire: per als terrestres, la serra Gelada, per als mariners, les Penyes de l'Albir. De l'Albir, çò és, 'del pou' en àrab, indret evocat ja per Jaume Roig: "Les peixcadores/ són robadores/ [...] peix de fer esc/ venen per fres,/ lo de l'Albufera,/ riu de Cullera,/ per peix de mar:/ l'encamarar/ saben bé fer:/ del garrofer,/ Altea, Albir,/ –cert vos sé

dir–/ per Calp lo venen/ [...]” (*Spill*, v. 7.457). El professor Rosselló i la professora Fumanal (q.e.p.d.), investigadors de reconegut prestigi en el camp, entre altres, de la geomorfologia litoral, ens han il·lustrat sobre la singularitat de les formes del relleu adossades al penya-segat de la serra, eolianites en diuen. Formades durant el període quaternari, quan les condicions de litoral eren unes altres, aquestes dunes fòssils que s'enfilen pel tallat –n'hi ha també de submergides–, i donen a aquesta alineació prebètica una dissimetria geomòrfica espectacular, són un clar exemple de la complexitat i interferència dels processos marins, eòlics i propis de vessant que caracteritzen l'espai de contacte amfibi. Engreixades pels enderroc de l'erosió de l'espadat, les eolianites són formacions eòliques pleistocèniques construïdes per l'aportació d'arenas d'origen fluviomarí transportades pel vent, sobre les quals encara podem veure formacions dunes vives adherides també a les parets del penya-segat. No, la serra Gelada no és sols un espai inaccessible –salvaguardat fins ara per això– entre concentracions humanes a bastament neuròtiques. És una terra mítica per a geomorfòlegs, aficionats a la geografia física mediterrània o, senzillament, per als amadors del paisatge natural valencià. Rosselló i Fumanal han donat a conèixer en ple cor de l'Europa humida un model explicatiu de la complexa seqüència d'aquest espai i d'aquestes formacions relictas (*Zeitschrift für Geomorphologie, N.F.*, n. 43, 1999, pp. 235-254). Ho han fet allà on formacions d'aquest tipus són una extravagància de la natura i, potser per això, doblement estimades. L'aportació d'ambdós professors és de primera magnitud com a materialització d'una geomorfologia de processos no lineals,

on l'atzar i el caos, fins i tot, en açò, representen un paper important. Fenòmens estocàstics en un medi, com el litoral, ric i complex, que em porta a pensar que, com els experiments genètics, caldria evitar-hi les accions antròpiques de resultat imprevisible. Decididament, com ja pensen per aquella comarca –i no sols els ecologistes, atenció–, és un paisatge a preservar. ☉

*Departament de Geografia
Universitat de València